

In afschrift aan: Leden van Provinciale Staten
Afdeling Strategie & Kennis

DATUM:	KENMERK:	ONDERWERP:
9 april 2025	2025.04.09/RL	Advies Hoogwateraanpak Brabant Oost

Geacht college,

De Hoogwateraanpak Brabant Oost (HoWaBo) moet overstromingen vanuit de Dommel en de Aa in de regio 's-Hertogenbosch voorkomen. Er is een urgente opgave om 36 miljoen m³ water vast te houden, te bergen of af te voeren. De Provinciale Raad voor de Leefomgeving (PRL) van BrabantAdvies is gevraagd om, in het kader van de door de provincie gestarte MER procedure, een advies uit te brengen over de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) voor dit project.¹

We starten met een bredere oproep: blijf koersvast op 'water en bodem sturend' in Brabant. Vervolgens formuleren we drie adviezen voor de HoWaBo:

1. korte termijn vraagt om techniek, de toekomst ook om natuurlijke oplossingen;
2. werk tegelijk aan de opgaven voor 2100
3. vergroot het risicobesef over wateroverlast.

Waardering voor het locatiebezoek

We danken u voor het locatiebezoek van 5 maart 2025. De toelichting ter plaatse, de mogelijkheid om vragen te stellen én het ervaren van het project gaven ons een completer en genuanceerder beeld, wat ons hielp bij het opstellen van dit advies.

Oproep vooraf – Blijf koersvast op water en bodem sturend

De HoWaBo-aanpak staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van een groter vraagstuk: hoe zorgen we voor een toekomstbestendige inrichting van Brabant? Zowel waterveiligheid als droogte zijn niet los te zien van opgaven voor natuur, klimaat, de landbouwtransitie en zelfs de woonopgave. De sleutel tot samenhang in die opgaven is het principe 'water en bodem sturend'. Brabant zette hierin een betekenisvolle stap door dit principe op te nemen in het Addendum Regionaal Water en Bodemprogramma. Maar het gaat om meer dan beleid: het vraagt om ruimtelijke keuzes, vooral in het landelijk gebied, waar veel werk is om het natuurlijk systeem te herstellen. Door het wegvallen van het Transitiefonds Landelijk Gebied ontbreken de middelen om alle opgaven in het landelijk gebied op te pakken. Het risico is dat projecten versnipperd worden opgepakt, zonder langetermijnvisie of onderlinge afstemming, terwijl juist integratie en samenhang nodig zijn. Onze oproep is om in Brabant koersvast te blijven en door te zetten op de lijn die met 'water en bodem sturend' is ingezet.

¹ Raadsleden die vanuit hun functie direct betrokken zijn bij het HoWaBo-project leverden geen bijdrage aan dit advies.

Oproep Young Professionals Brabant (YPB)

De Brabantse ontwateringsmachine zorgde de afgelopen decennia voor droge voeten, maar kostbare weerszijden. Een teveel aan water en een tekort, zijn twee zijden van dezelfde munt. Een stevige inzet op een strategie die meer water vasthoudt, minder onttrekt en meer infiltreert, is van cruciaal belang voor toekomstige Brabanders. Daar hoort ook nadrukkelijk een nieuwe waardering voor water bij. Initiatieven zoals de 'stem van Water' van de Water Embassy, of 'drinkbare rivieren' maken water weer zichtbaar. 'Zonder water, geen later', schreef de adviescommissie Droogte in 2022; de Young Professionals Brabant zien daarin een duidelijke taak voor het watersysteem, en zien het belang van hernieuwd besef en waardering van water, in termen van 'cultuur', maar ook in gestaffelde tarieven.

1. Korte termijn vraagt om techniek, de toekomst ook om natuurlijke oplossingen

Technische maatregelen zijn nodig om op korte termijn droge voeten te houden, maar bieden geen structurele oplossing voor de verdere toekomst. We erkennen dat ingrepen zoals extra pompcapaciteit en dijkverhoging onmisbaar zijn om de wateroverlast nú te beperken, zeker op kwetsbare plekken als 's-Hertogenbosch. Tegelijk zijn het vaak kostbare ingrepen die niet automatisch bijdragen aan een robuust watersysteem op de langere termijn.

Zet voor de langere termijn zoveel mogelijk in op natuurlijke oplossingen die het watersysteem veerkrachtiger maken. Maatregelen als bovenstrooms vasthouden en verhogen van peilen sluiten aan bij het natuurlijk systeem en versterken het Brabantse uitgangspunt van 'water en bodem sturend'. In het buitengebied rond 's-Hertogenbosch, maar ook verderop in de beekdalen liggen kansen om water beter vast te houden en mee te bewegen met het landschap, juist omdat de ruimte binnen de stad beperkt is. Door het landschap opnieuw in te richten op basis van natuurlijke principes, ontstaat een systeem dat beter bestand is tegen piekbelasting én droogte.

Ook in historische landschappen liggen waardevolle aanknopingspunten voor natuurlijke oplossingen. Vroeger maakten Brabanders al slim gebruik van natuurlijke dynamiek, zoals bij het inundatiesysteem van de Zuidelijke Waterlinie. Ook elders bieden historische inzichten perspectief, zoals de buffering bij de Venbergse Watermolen of het beekwaterzuiverende systeem op landgoed Het Lankheet, geïnspireerd op de middeleeuwse praktijk van vloeiveiden. Zulke voorbeelden laten zien hoe natuurlijke processen functioneel kunnen worden ingezet in een modern watersysteem.²

2. Werk tegelijk aan de opgaven voor 2100

Het is noodzakelijk om – naast de urgente opgave tot 2050 – te werken aan een aanpak die richting 2100 toekomstbestendig is. Klimaatverandering is een langetermijnproces, waarvan de effecten zich ver voorbij 2050 blijven ontwikkelen. In de NRD wordt uitgegaan van een wateropgave van 36 miljoen m³ tot 2050, die kan oplopen tot 65 miljoen m³ in 2100. Richting 2100 is veel onzekerheid over de precieze impact van klimaatverandering. Juist die onzekerheid, niet zozeer over de richting als wel de precieze omvang van het watervraagstuk, onderstreept het belang van verder vooruitkijken. Het is daarom verstandig om – naast het verzekeren van droge voeten op de korte termijn – nu al scenario's te verkennen en in te zetten op (natuurlijke) maatregelen die verder reiken dan de nu noodzakelijke capaciteit van 36 miljoen m³. Er is veel kennis beschikbaar die daarbij kan helpen. Zo werkten Deltares en WUR verschillende scenario's uit, zie bijvoorbeeld het project '[Klimaat- en waterrobuust Laag-Nederland van nu naar 2100](#)'.

² Zie de [Erfgoeddeal Watermolenlandschappen 'De Venbergse Watermolen'](#) voor meer info.

De uitdaging is om de schaarse Brabantse ruimte voldoende flexibel te houden voor toekomstige wateropgaven. Opgaven zoals woningbouw, landbouw, natuur, recreatie, energie en meer recent defensie vragen veel ruimte, terwijl de waterveiligheidsopgave richting 2100 naar verwachting fors toeneemt. Om te voorkomen dat toekomstige maatregelen in de knel komen, is het noodzakelijk om waterveiligheid in ruimtelijke keuzes structureel mee te nemen. Dit vraagt een duidelijke toekomstvisie op grondgebruik van provincie en gemeenten, waarin ruimte voor water wordt geborgd en plannen kunnen meebewegen met veranderende omstandigheden.

3. Vergroot het risicobesef over wateroverlast

Het huidige veiligheidsgevoel is een illusie. Een overstromingsdrama zoals in Limburg (2021) is ook in 's-Hertogenbosch mogelijk. In 1995 stond zelfs de A2 onder water, maar veel mensen herinneren zich dat nauwelijks meer en jongere generaties weten het vaak niet eens. Eind 2023 werd een nieuwe noodsituatie ternauwernood voorkomen. Als de waterbom die Limburg trof Brabant had geraakt, tegelijk met hoogwater op de Maas, was een catastrofe onvermijdelijk geweest. Dan zou niemand de noodzaak van maatregelen nog betwisten. Juist dat pleit voor spoedig en doortastend handelen.

Bewustzijn van het risico is essentieel voor draagvlak. Veel inwoners van 's-Hertogenbosch zijn zich onvoldoende bewust van de risico's die horen bij de lage ligging van de stad. De potentiële schade van een overstroming wordt geschat op € 150 tot € 500 miljoen. In het verleden wisten technische maatregelen veel schade te voorkomen, maar aan die oplossingen zit een grens. Wateroverlast en overstromingen zijn niet uit te sluiten, en wonen en werken in dit gebied betekent leren omgaan met dat risico.

Communicatie speelt daarbij een cruciale rol. Bewustwording van risico's vergroot het draagvlak voor noodzakelijke maatregelen. Een actieve communicatiestrategie is dan ook onmisbaar om inwoners voor te bereiden op wat komen gaat en hen mee te nemen in de keuzes die daarvoor nodig zijn.

Wij wensen u en de partners succes met de uitwerking en uitvoering van de plannen en vertrouwen erop dat ons advies hierbij van waarde is.

Met vriendelijke groet,

Berend de Vries

BrabantAdvies,
voorzitter Provinciale Raad voor de Leefomgeving